

EL CULTA A LA MARE DE DÉU DELS DOLORS A GIRONA

JOAN FONT SÁNCHEZ

*Llicenciat en Història de l'Art. UdG. **

INTRODUCCIÓ

La devoció als Dolors de la Mare de Déu fou preparada en gran manera per la literatura ascètica des del segle XII. Però la seva major difusió es va deure a la fundació de l'orde dels servites o servents de Maria, a partir del segle XIII, dedicats exclusivament a aquesta devoció.

Aquest orde religiós neix a Florència el 15 d'agost de 1233. Mentre es trobaven els germans de la Confraria dels Laudenses realitzant els seus exercicis, a set d'ells se'ls aparegué la Verge i els encomanà la creació d'aquest orde, i els féu portar l'hàbit negre i seguir la regla de sant Benet. La fundació fou aprovada pel bisbe de Florència Ardingo entre 1240 i 1247, i va rebre la primera aprovació papal, per Innocenci IV, el 1249; després de la qual van començar la seva expansió per tot Europa, sobretot a Itàlia (-1911, pàg.12-22).

Fruit d'aquesta expansió els servites van arribar a Catalunya, al mateix temps a Barcelona que a València, abans de 1340. Aquesta arribada va portar amb ell un culte concret a la Mare de Déu dels Dolors, que a Girona es va centrar bàsicament a la Catedral, segons estudis de Jaume Marqués.

* Aquest article és fruit d'un treball de recerca del Doctorat d'Art Medieval i Modern 1999-2000 de l'UdG, tutoritzat per la doctora M. Assumpta Roig.

PRIMER CULTE ALS DOLORS DE LA VERGE A LA CATEDRAL DE GIRONA.

Segurament es va iniciar en una data anterior a 1423 (primera festa coneguda als Dolors de la Verge), per a un benefici que l'any 1410 va fer Arnau Colomer, paborde de l'administració de Castelló d'Empúries, i beneficiari de la Catedral des del 1377.

Aquest benefici fou dedicat a la transfixió de la Verge a la capella fundada per a ell, sota la mateixa advocació al claustre de la Seu. Atès que la creació d'un benefici, segons la disciplina antiga, comporta un culte i un altar o capella, sembla que aquest es va crear, i que ja es va dur a terme abans de 1417, any en el qual trobem una visita del bisbe Dalmacià de Mur que troba l'altar suficientment decorat.

El culte tindrà una clara continuïtat dins la capella de la transfixió, com ho demostra un nou benefici documentat el 21 de febrer de 1461, a càrrec de Pere Ferrer.

En aquesta capella es va situar una imatge, com correspon a qualsevol lloc de culte, de la qual no en tenim cap mena d'informació, i que Marqués s'aventura a dir que devia ser una lamentació del segle XIV de Joan Mates conservada a la Seu (Marqués, 1953, pàg.11).

Durant molt de temps aquest culte es va mantenir invariable fins a finals del segle XVI, quan la capella va ser convertida en una sala capitular, a causa de les noves necessitats d'espai de la seu. Això va comportar que durant molts anys no hi va haver un lloc concret de culte a la Mare de Déu dels Dolors a la ciutat.

SEGONA ONADA DEL CULTE A LA MARE DE DÉU DELS DOLORS A GIRONA

Per tant, tot i que parlàvem d'aquest culte anterior a la Mare de Déu dels Dolors a Girona, i que el situàvem a la Catedral, la part més significativa d'aquest va ocórrer en una segona onada dels servents de Maria que es va iniciar a finals del segle XVI i sobretot durant el segle XVII, impulsada per l'acabament del Concili de Trento el 1563, que va defensar i emfatitzar el paper dels ordes religiosos, monàstics i eclesiàstics, i va donar peu, alhora, a la creació de confraries dedicades a la Verge com la del Roser o la dels Dolors.

A partir de llavors van aparèixer els primers servites a la província de Girona, l'any 1606 a Empúries i el 1638 a Banyoles (Sureda, 1999, pàg. 52-53), després d'un acord amb el bisbat de Girona, encara que mai no van establir-se a Girona ciutat.

Malgrat aquesta circumstància, l'arribada va ser molt important per a tota la província en general. A Girona concretament va adquirir una gran força i una fervent devoció, com ho demostra el fet que es van crear dos cultes, principalment, dins la ciutat. Un que es podria anomenar privat, amb una capella de culte dins la mateixa Seu, i un altre, més pròxim al poble, amb la fundació de la Congregació de la Mare de Déu dels Dolors de Girona, que va dinamitzar tota la devoció a aquesta advocació.

A més d'una abundant literatura devocional als Dolors de la Verge, amb septenaris, llibres de meditacions, devocionaris, novenaris, goigs... a l'Arxiu Diocesà trobem diversos exemples com: *Fasciculus myrrhae concionatorius dolorum Virginis Mariae*, de Joan Macià i editat per Francesc Guasch a Barcelona el 1711. Més significatiu per al nostre entorn serà el *Septenario doloroso de la Madre de Dios afligida que en la capilla de la Congegación de la ciudad de Gerona/ predicó el Dr. Ciro Valls i Geli, presbítero... en el año 1789*, imprès per A. Oliva, 1791. Altres de rellevants seran les *Meditacions dels 7 principals dolors que patí la Verge Santíssima en la vida, passió, mort y sepultura del seu divino fill y Redemptor nostre Jesús*. Imprès a Girona per Agustí Figaró el 1836. I el *Congregante, y siervo perfecto de la Santísima Virgen de los Dolores* per Lorenzo Reymundínez, imprès a Girona per la vídua i fill de Figaró el 1849 (Catàleg d'Impresos Gironins de la biblioteca del Seminari Diocesà.1502-1936).

Són exemples del fervor religiós a la Verge dels Dolors que es va despertar entre els segles XVII i XIX a Girona, fruit d'aquesta segona onada dels servents de Maria, que va influir en camps tan diversos com l'arquitectura, l'art figuratiu o la literatura religiosa.

La capella de la Catedral de Girona

Se sap que el 1701 va entrar al capítol de la Catedral el canonge Cristòfol Pagès, fill d'una noble i adinerada família. Mogut per la seva devoció i volent deixar a la Seu un record de la seva magnificència, el 23 de gener de l'any 1717 va demanar al capítol permís per construir un nou altar a la capella fins aleshores dedicada a sant Vicenç (situada al costat esquerre de la nau, en la zona del deambulatori), i segons les seves paraules, "per situar-hi a la

Santíssima Verge Maria amb el títol dels Dolors”, desig que li va ser concedit.

La creació d'aquest altar o retaule serà encarregat a l'escultor de Vic Pau Costa el 1717, i es dedica als Dolors de la Verge amb una pietat com a escena central, flanquejada per sant Vicenç de Paül i santa Eulàlia, amb sant Vicenç (antic titular de la capella) a la zona central de l'àtic, amb un sant màrtir i un sant bisbe als costats (Roig, 1990, pàg. 123-124). Tot dins d'una estructura barroca de quatre pisos (sòcol, bancal, cos principal i àtic), amb grans columnes salomòniques i exuberant decoració floral i d'angelets.

No es té notícies de la capella fins a l'any 1731, quan en data 1 de desembre, el mateix canonge va demanar novament al capítol autorització per completar l'ornamentació de l'altar, posant-hi uns bancs i unes teles pintades.

L'ornament de l'altar es va tornar a tractar el 16 de maig de 1733, quan el canonge Genís Pagès va exposar al capítol la voluntat de seguir l'obra iniciada pel seu germà col·locant unes pintures als costats de la capella de la Mare de Déu dels Dolors.

Projecte que es dugué a terme, i que són les pintures anònimes que actualment es troben al costat del retaule, on hi ha representats sant Felip Neri celebrant missa i sant Vicenç de Paül predicant.

Encara el 7 de gener de 1736 apareix una altra demanda del mateix canonge Genís, per daurar el retaule, que se suposa ja acabat, sol·licitant que l'obra de l'església deixés la fusta necessària per construir les bastides convenients per a l'obra (Marqués 1953, pàg. 12-13).

La congregació dels Dolors de Girona

El pes més important sobre el culte als Dolors dins la ciutat de Girona va recaure a la Congregació dels Dolors. Aquesta va ser fundada i erigida canònicament el 22 de juny de 1687, després de ser acceptada pel bisbe de Girona Miquel Pontich la petició del Provincial de l'Orde dels Servites Amadeu Valls; en queda constància al document notarial de 1695 de l'Arxiu Municipal de Girona, còpia del notari Ignasi Roig. Sobre la fàbrica es diu:

“... constituhidos personalmente en la ciudad de Gerona, en companyia de Fray Lorenzo Reymundinez, subcorrector de la Congregación de los Dolores de Barcelona, y de los reverendos Doctores Antonio Soler, y Francisco Garrigó congregantes de dicha Congregación, oy día vint de junio anyos de Nuestra Salud Mil seys Cientos Ochenta y Siete, precediendo licencia del Ordinario, hechos los exercicios que estas congregaciones se acos-

tumbran, Instituhimos, erigimos y fundamos la congregación de los Terciarios esclavos y compassivos Siervos de Maria, baxo la invocación de sus siete mas Principales Dolores, en la Iglesia de Santa Catalina Virgen y Mátyr del Hospital desta ciudad ...”

També es parla de l'elecció del corrector de la Congregació –membre del sector eclesiàstic, escollit pel Superior General dels Servites–, al qual es dóna potestat per beneir hàbits, vestir-los i donar facultats a altres per fer-ho. A més d'escollir els càrrecs de la Junta, tots els quals queden en mans de canonges i beneficiaris de la Catedral (Protocols notarials n. 483). Aquesta Junta, que era escollida cada any, estava formada per oficials (Prior, discret Celesiastichs, discret Secular, Mestre de novicis, Secretari i Receptor) i oficials menors (Sagristà, Sotasagristà, Porters, Infermers, Celesiastichs i Seculars). Amb el temps aquests càrrecs d'oficials passaran a mans dels laics, i esdevindran càrrecs de rellevància i prestigi social.

Pel que fa als membres femenins de la Congregació, no n'hi ha cap informació fins al 31 de juliol de 1699, en el qual s'explica que els era permès de prendre l'hàbit de la Congregació. Però les dones sempre es mantindran en un segon terme, separades dels membres masculins. A partir de 1702 es va fundar oficialment la Congregació femenina, també a l'Hospital de Santa Caterina, amb els seus propis llibres i juntes (Llibre la Congregació de les dones, 1702-?).

A partir de la seva fundació a l'Hospital Nou de Santa Caterina, la Confraria va patir un calvari de canvis de capella on poder realitzar els exercicis espirituals. Al mes de desembre del 1695, seguint una ordre reial, han d'abandonar la capella de l'Hospital, ja que aquesta serà destinada a magatzem de palla davant la possibilitat d'una guerra. Trobaran com a lloc on realitzar els exercicis l'oratori de la *Schola Christi* de l'església de Sant Felip Neri, situada al carrer de l'Escola Pia, on van restar fins al 1699, que tornen a la capella de l'Hospital. L'any 1711 la varen abandonar novament per ordre del corrector de la Congregació Cristòfol Pagès (promotor del retaule dels Dolors de la Catedral), el qual va considerar que no es podien realitzar els exercicis espirituals a la capella per haver servit d'Hospital per a soldats ferits o malalts durant la guerra.

La nova destinació de la Congregació va ser el convent de Sant Josep dels Carmelites Descalços, darrere el carrer Ciutadans, i en el qual estaran entre els anys 1711 i 1716, i més tard entre els anys 1723 i 1725, tot i que aquest no era gaire del seu gust perquè tenien serioses limitacions, sobretot d'espai.

L'any 1725 es va decidir construir la capella dels Dolors a sota del portal de Sobreportes, varen fer una planta que va ser aprovada per la junta. El cost de les obres havia de ser d'unes *tres mil lliures*, i es podien fer els exercicis a la capella dels Benfats de la Seu mentre es realitzessin aquestes. Però no es van arribar a realitzar. Tampoc no es va anar mai a la capella dels Benfats per la manca d'espai. Igualment descartada fou la proposta de realitzar-la dins el monestir dels Carmelites Descalços, en no tenir permís de l'ordinari dels Servites, el 1726. L'any 1727 es van traslladar un cop més, a l'oratori de la *Schola Christi*.

El pas definitiu de la Congregació es va fer l'any 1731, quan la junta, després d'un acord amb el convent de la Mercè, es va situar allà per poder controlar de prop la fàbrica de la seva capella, al costat del mateix convent on s'havia decidit construir-la finalment (Resolucions de la Congregació. 1687-1762 i Protocols Notarials, n. 483).

L'església es va edificar en uns terrenys amb casals derruïts, donats a perpetuïtat a la Congregació per part de Peronella Masdeu el 30 de juny de 1703 al costat del convent de la Mercè, amb unes condicions molts clares: que fos construïda hi una capella dedicada a la Congregació, i quedaria nul·la la donació si això no es respectava, a més d'haver de dedicar-li els exercicis dels Divendres Sant i el divendres posterior (Protocols notarials, n. 491). Però també gràcies a una concòrdia amb les parts Provincials, general del convent de la Mercè, i el decret de l'ordinari, del 18 de desembre de 1731, se'ls cedeix un tros de terreny al costat del convent, a més d'altres facilitats com poder utilitzar la paret de l'església del convent per carregar les voltes, i la pedra que poguessin trobar als esmentats terrenys, a fi de tenir-hi accés directe (Protocols Notarials, n. 514).

Les referències a la posada de la primera pedra daten del 19 d'abril de 1732, acte al qual va assistir el bisbe de Girona Baltasar Bastero. La Congregació va tenir grans dificultats per sufragar les costoses despeses de la fàbrica, i va aconseguir els diners a partir de censos als congregants, fundacions, diners sobrants de les processons, desviament de llegats en diners, o rifes com la de 1740, on es posa a sorteig una capsa d'or provinent d'un sagristà i canonge de la Catedral.

Aquestes dificultats van obtenir la seva recompensa el 4 d'abril de 1743 quan, en vigília dels Dolors de la Verge Maria, el canonge i sagristà major de la catedral, Francisco de Bastero, va beneir l'església ja acabada "*ab tota solempnitat, aplauso, y consuelo de tots los germans*"; la primera missa

s'hi va celebrar l'endemà (Resolucions de la congregació, 1687-1762, pàg. 344-406).

L'església va quedar definida delimitant al sud amb el convent de la Mercè i a l'oest amb la plaça de la Mercè, i al nord i a l'est, amb l'actual carrer del Portal Nou, amb una sola nau de creu llatina i coberta de doble vessant sostinguda per bigues de fusta. Més tard es va realitzar a la zona de l'absis el cambril amb el tron de la Verge. Als peus de la nau, apareix el cor sostingut per una triple arcada. Al fons, a tocar de l'absis, s'hi troba dues portes laterals, una a cada costat, per les quals s'accedia a la sagristia i a la sala de juntes. Una escala porta a la part superior, on trobem les golfes i l'accés a dues balconades laterals, a més de la sala de darrere el cambril. La façana, queda reduïda a una porta adintellada i un òcul a la part superior, la qual cosa fa pensar que no fou acabada definitivament.

L'obra realitzada va presentar en poc temps problemes de construcció, ja que l'any 1788 trobem que s'ha de refer tota la teulada i alçar el vessant del cambril, organitzant una recaptació per poder-ho dur a terme. La curta durada de l'anterior coberta va portar a realitzar la nova obra amb una gran volta de canó, sostinguda per grans arcs de mig punt i una cupuleta a la zona del curt transsepte.

Durant la guerra del francès, en els setges a la ciutat de 1808 i 1809, l'església va quedar molt deteriorada i es va traslladar la imatge i la congregació a l'església del Carme, per poder continuar el culte (Segon llibre de receptors 1732-1863, pàg. 166-185). Anys després d'acabar la guerra contra les forces napoleòniques (1808-1814), la congregació va decidir restaurar la malmesa església d'estil grecoromà i va encarregar a l'artista olotí Joan Carles Panyó, mestre de l'escola d'Olot, la redecoració de l'església i la construcció d'un nou altar major amb el seu cambril. El disseny va ser presentat el 12 d'agost de 1818 i va ser aprovat unànimement. A judici de la Junta, "*había demostrado su mucha habilidad no solo al confeccionar dicho plano si que también en el de los adornos*" (Grabolosa, 1976, pàg. 69).

L'obra, que fou realitzada en diferents etapes, es va inaugurar l'any següent, el 1819, amb l'assistència del corrector, el doctor Ramon Matas, el governador Juan José Velasco, i altres personatges de relleu de la ciutat, com s'acostumava a fer en tots aquells esdeveniments importants. Mentre que l'11 de març de 1827 es va col·locar i beneir la nova imatge de la Mare de Déu, presidint el nou cambril (Llibre de receptors, 1732-1863, pàg. 166). Tot i això, les complicades circumstàncies per les quals passava el país en aquell moment

no varen permetre realitzar la totalitat del projecte. En una comunicació de la junta de la congregació als seus germans datada a Girona el 18 de maig de 1845, es va iniciar una subscripció per cobrir el cost total, que estimaven en unes *mil set-centes lliures*. Aquesta segona part es va realitzar seguint el disseny d'estil neoclàssic de Panyó, i que en conjunt és el que actualment podem contemplar darrere l'altar major, amb les grans columnes compostes que sostenen el timpà central i el dos grans obeliscos laterals davant dos quadres de pedra amb escenes de la resurrecció.

Cap a l'any 1821 fou tancada temporalment l'església de la Mercè, cosa que deixava dues confraries sense lloc on realitzar el seu culte; van ser acollides per la Congregació dels Dolors, segurament fins a principis del segle XX. Una d'elles era la Confraria de la Mare de Déu de Loreto, mentre que l'altra seria el culte de la Mare de Déu de la Mercè després que el convent fos tancat definitivament per la marxa dels mercedaris el 1835.

La desamortització de Mendizábal de 1835 no va afectar la Congregació dels Dolors, gràcies a un conveni celebrat entre l'Estat Espanyol i la Santa Seu, conforme a l'article 8è del Reial Decret del 21 d'agost de 1860, on l'església apareixia com a sufragània de la Catedral, però pertanyent a la Congregació dels Dolors, com demostrava el document ja comentat de la donació de Peronella Masdeu, de 1703 (Còpia de la Carta del Bisbat a la Congregació. 10 de novembre de 1989).

Els avatars de la congregació havien de continuar encara durant molts anys. L'any 1912 un gran incendi va afectar en gran manera les parts internes de l'església, cremant tota la imatgeria; es van salvar només els sis grans quadres dels Dolors de les parets laterals i el cambriol d'en Panyó. Quatre d'aquests grans quadres dedicats als Dolors, segons Grabulosa, podrien pertànyer a Panyó, tot i que també podrien ser d'un autor desconegut que treballés en la segona part de la reconstrucció de l'església el 1845, any en el qual ja era mort l'artista olotí (Grabulosa, 1976, pàg. 69-70). El nou grup escultòric va ser encarregat a l'escultor Joan Llimona per poder continuar el culte.

Però novament la desgràcia va recaure a l'església amb la destrucció del 1936, llevat de l'obra de Panyó i els sis grans quadres, en un estat de conservació, està clar, precari, i que en l'actualitat es mira de restaurar. Durant la guerra civil va restar tancada al culte, i servia com a dipòsit de material sanitari per a l'Hospital Militar, ús que la va salvar del saqueig. Un cop lliure de tots aquells materials l'any 1939, l'església fou tornada a la Congregació dels Dolors (Carta del bisbat al corrector. 1939).

No va ser fins al 1941 quan es va restablir el culte a la Verge dels Dolors, mercès al corrector de la congregació Esteve Canadell, canonge i vicari general, que decidí restablir-lo, com ho demostra una butlleta d'inscripció a la congregació d'aquest mateix any (Butlleta d'inscripció. 1941), i les noves actes, que situava una nova imatge de la Pietat, donació d'un devot a la congregació el 1945.

Malgrat l'aparent bon estat de conservació de l'església, l'any 1986, davant l'imminent perill d'esfondrament del creuer i de la nau central, com ja havia passat el 1788, es va decidir fer-hi obres de consolidació. El 23 de novembre de 1987 començaren les obres de reconstrucció, que finalitzaren el juny de 1988.

Actualment, aprofitant les reformes d'adequació de l'església, es va arribar a un acord per compartir-la amb altres confraries, i s'hi guarden els passos de Setmana Santa de la Verge dels Dolors, de la Caiguda de Jesús i de *l'Ecce Homo*. La seva major activitat té lloc durant aquestes dates.

Exercicis i festes de la Congregació.

Un cop acabada l'església es va continuar el culte de la Mare de Déu dels Dolors començant el 1687, amb els exercicis espirituals del divendres. També la celebració de les festes de la Verge dels Dolors, tant la del divendres anterior a Setmana Santa instaurada el 1423 en el Concili de Colònia, com la del 20 de setembre (posteriorment 15 de setembre) que fou concedida a l'Estat Espanyol pel Papa Climent XII l'any 1735, a petició del rei Felip V, i que es realitzaven amb gran solemnitat ornamental i musical; a més de la festa de Sant Felip Benici, fundador.

A partir de 1744, gràcies a diverses fundacions fetes pels creients, es va començar a realitzar el rís del septenari en els set dies de la setmana, que és la pròpia de la Congregació dels Dolors d'arreu. Consistia en set textos o meditacions sobre cadascun dels Dolors de la Mare de Déu, seguits per un rís del parenostre, set avemaries i *gloria patri*, amb tres avemaries més al final de tot. Opcionalment s'hi podien afegir les lletanies de la Mare de Déu, finalitzant-les amb una oració. A part d'això, també era el període preparatori de la festa dels Dolors, en l'espai de set dies compresos entre el divendres de Passió i la immediatament anterior.

Serà la processó la festa més esperada pels confreres i la que tindrà més assistència. Aquesta festa, que podria venir ja de la baixa edat mitjana, se celebrava cada any per Setmana Santa. El divendres a la nit es treia la imatge o misteri, que en el cas de la confraria dels Dolors és de datació incerta, però

segurament anterior a 1728 (destruïda posteriorment) que és quan trobem despeses en els seus ornaments, tot i que l'any 1703 hi va haver una proposta per fer un misteri, del qual no en sabem més.

Tot i aquesta proposta del 1703 de fer un misteri per anar a la processó tots els anys, hauran de passar molt anys abans no es dugui a terme la seva assistència. Així, el 1723, degut a l'augment del culte a la Verge, la congregació va decidir crear una comissió per mirar de participar a la processó del Divendres Sant que tots els anys organitzava l'Arxiconfraria de la Passió i Mort de la Col·legiata de Sant Feliu de Girona, fundada el 1684. Però no va ser fins al 18 de febrer de 1725 que arribaren a un acord amb els obrers de la Col·legiata per assistir-hi cada any, a partir d'una invitació d'aquests:

“... profeso que de l'enterro de Jesus se fa tots els anys en la iglesia insigne secular y collegiata de Sant Feliu lo dia del divendres sant que es de gran esplendor la profeso i edificació del poble. Demanem que sigui per aquest any que hi participen igual d'esplèndida...” (Resolucions de la congregació 1687-1762, pàg. 263-275).

A partir de llavors la congregació farà els seus exercicis a part, i assistirà després en comitiva a la processó, amb un ordre jeràrquic molt marcat, vestits amb guants, túniques i sabates negres, portant les atxes o improperis, darrere la imatge de la Verge. Aquesta era ornamentada cada any per les dones de la congregació i portada per quatre persones a les quals se'ls pagava per fer-ho, seguits d'un cor que cantava el *Stabat Mater*.

A partir de l'any 1788 ens trobem que conviden els caputxins a participar en la processó amb ells; fan els exercicis en el convent d'aquests, l'actual Museu d'Història del carrer de la Força, després dels quals marxen en processó cap a Sant Feliu. Es dona el cas que molts anys hauran de pagar soldats per impedir l'entrada als exercicis a gent que no era de la congregació, la qual cosa demostra el seguiment que hi havia a la vila del Divendres Sant, que es convertia en un esdeveniment social i no només religiós.

La processó, doncs, es va anar celebrant durant molts anys, fins que va ser suprimida el 1932. Haurà de passar la guerra abans no es torni a dur a terme. Així el 1940, el capítol de la Catedral va reprendre la celebració, deixant l'organització d'aquesta a la Confraria del Sant Enterrament, amb col·laboració de les Arxiconfraries de la Puríssima Sang i la Passió i Mort, a més de la Confraria dels Dolors, amb algunes de nova fundació com la de Jesús Crucificat i que és la que actualment podem veure als carrers de la ciutat el divendres de Setmana Santa.

ALTRES POSSIBLES CULTES DELS DOLORS A GIRONA

Encara que hem parlat dels cultes dins la Catedral i la Congregació dels Dolors com els més rellevants de la ciutat de Girona, n'hi havia també d'altres que no hem d'ignorar.

Queda constància al barri de Pont Major, que va pertànyer durant molts temps a la parròquia de la Col·legiata de Sant Feliu, d'una petita església dataada de 1572, dedicada als Dolors de la Verge. Construcció d'un estil renaixentista amb un esquema de frontispici clar i auster. Damunt la porta adintellada, sobresurt un petit retaule de pedra amb bancal, columnes dòriques i arquitrav, amb una gran petxina coronant-lo. A l'interior del retaule apareix una senzilla representació d'una pietat amb un estil més aviat del primer Renaixement. Les guerres i saquejos devien malmetre l'interior, decorat avui amb imatges de l'artista gironí Fita –segons testimoni oral de mossèn Joan Boades.

L'altre possible culte als Dolors es trobava al convent de Sant Josep dels Carmelites Descalços. D'aquest convent, se'n sap que el 22 d'abril de 1591 la ciutat li va donar llicència per poder-se construir, i va obtenir el permís del mateix bisbe al cap de cinc dies. El 29 de juny del mateix any va ser instituit i fundat; posteriorment, el 1631 va ser ampliat. L'advocació principal es va dedicar a sant Josep, per la qual cosa se'ls va anomenar familiarment com a Josepets.

Segons una descripció que tenim del segle XIX, aquesta església tenia la cúpula acostumada en l'orde dels Carmelites, a la zona d'encreuament amb les naus del creuer, i a les naus laterals, tres capelles a cada costat on es varen situar els altres cultes del convent.

El pas de la Congregació dels Dolors durant la primera meitat del segle XVIII, devia deixar una gran empremta, ja que per exemple en una d'aquestes capelles laterals s'oferia culte públic a la Mare de Déu dels Dolors amb una imatge de la pietat d'estil barroc. No es pot concretar la data del grup escultòric, ni la importància que arribaria a tenir dins la ciutat, però segurament va ser en un àmbit molt restringit (De los Angeles, 1960, pàg. 316).

Així doncs, tot i trobar d'altres cultes als Dolors, les dades de què disposem avui ens permeten corroborar que no varen tenir la repercussió de la capella de la Catedral o la de la congregació dins la ciutat. Un, per estar molt allunyat de la ciutat amb els mitjans d'aquell temps, i l'altre, per ser una petita capella en un convent Carmelita, que fou abandonat per l'orde a meitat del segle XIX.

BIBLIOGRAFIA:

- ANÒNIM. (1911): *El congregant de Nostra Senyora dels Dolors de Sagaró*. Barcelona.
- DE LOS ÁNGELES, M. (1960): *El antiguo convento de carmelitas descalzos de Gerona*. "Anales del Instituto de Estudios Gerundenses" XIV, pàg. 315-322.
- GRABULOSA, R. (1976): *Joan Carles Panyó i Figaró. Primer director de les escoles de dibuix d'Olot i Girona*. "Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca", pàg. 68-71.
- MARQUÉS, J. (1953): *El culto a Nuestra Señora de los Dolores en la Catedral de Girona*. "Anales del Instituto de Estudios Gerundenses del Patronato", pàg. 277-293.
- SUREDA, M. (1999): *La Congregació dels Dolors en el Besalú del segle XVIII*. Besalú.
- ROIG, M.A. (1990): *Èmfasi contrareformista en els retaules de la Seu de Girona*. "Girona Revisitada. Estudis d'Art Medieval i Modern", X (Girona), pàg. 119-139.

FONTS DOCUMENTALS:

Arxiu Diocesà de Girona:

- Butlleta d'inscripció a la Congregació dels Dolors de Girona. 1941. E. Canadell.
- Catàleg d'Impresos Gironins de la biblioteca del Seminari Diocesà (1502-1936).
- Comptes de la sagristia. 1799-1892.
- Llibre de receptors de la Congregació dels Dolors de Girona. 1732-1863.
- Llibre de la Congregació dels Dolors de Maria Santíssima per les dones. 1702-?.
- Resolucions de la Congregació dels Dolors de Girona. 1687-1762.

Arxiu Municipal de Girona:

- Protocols Notarials. Notaria 11. Ignasi Roig. N. 483.
- Protocols Notarials. Notaria 11. Ignasi Roig. N. 491.
- Protocols Notarials. Notaria 11. Ignasi Roig. N. 514.

Documentació de la Confraria dels Dolors de Girona

- Còpia de la carta del Bisbat al corrector de la Congregació dels Dolors de Girona. 28 de setembre de 1939.
- Còpia de la carta del Bisbat a la Congregació. 10 novembre de 1989.